

Esi-isämme 1500-luvulla, myyttejä ja todellisuus?

(purettu ja lyhennetty nauhalta suullisesta esityksestä)

Olen täällä "elämysteollisuuden" edustajana. Minun ammattini on tarjota ihmisille elämyksiä, onhan maailmamme niin ikävä. Ja hyvinhän se menee, kolmesataatuhatta katsoo televisiosta näitä minunkin kehitelmiäni, palkka juoksee - 14 000 mk kuussa.

On olemassa ristiriita vakavan tieteellisen tutkimuksen ja sitten tällaisen elämys-teollisuuden välillä. Lainaan eilen (12.1.-95) ilmestynyttä Katso-lehteä, kun muuan henkilö pohtii, mikä se ongelma on: »Kunnianarvoisa akateeminen tutkimus väheksyy journalistisen käytännön tiivistä, äärimmilleen vietyä logiikkaa. Koska tänä journalistinen logiikka peittää alleen asioiden monimutkaisuuden, ymmärtäähän sen. Itselläni oli radiossa hiljattain minuutti aikaa selvittää nuorten nykyinen elämäntilanne - eihän se onnistunut. On oltava tiettyä draматиikan tajua, se tarkoittaa; ole sopivasti aggressiivinen, jonkinlainen värikyvyys luo kiinnostusta ja tiedejargoni on osattava popularisoida hersyviksi metafooriksi. Eikä ole haitaksi, että kaikessa jorinassa on sitten myös selvä viihteen elementti. Väittäisin, että pintajulkisuus kammottaa vakavaa akateemista tiedehenkilöä. Pahin, mitä voi sattuua, on se, että joutuu populistin maineeseen. Elää myös pelko, että meediat ovat luontoaan keskinkertaisuuksien ja latteuksien tyysijoja. Pois se intellektuellista»

Ilman muuta meidän on myönnettävä tämä ristiriita, elämysteollisuus usein turvautuu myytteihin tai valmiisiin mielikuviin. Te itse tiedätte vakavina tutkijoina, kenties ette

Jargon(ransk.), mm. virheellinen kieli, mongerus.

Metafora(kreik.), vertauksellinen ilmaus, jossa se ajatusesine, johon verrataan, asetetaan itse verrattavan sijalle.

tiedemiehinä, mutta tutkijoina kuitenkin, että todellisuus taas on aina monimutkainen ja moninainen. Annan ogelmasta yhden esimerkin: Kun itse kävin Kerimäellä tässä eräänä kesänä, niin monet tiesivät siellä, että onhan se Astikainen tutkinut omaakin sukuaan ja varmaan tutkinut sitä hyvin paljon. Ja niinpä sitten siellä Kerimäellä ja Kesälähdellä lomareissulla jossain iltaistunnossa kertyi suuri joukko ihmisiä ympärilleni ja sanoivat, että nyt kerrot jotakin tästä suvusta. Tajusin, että nyt tulee aikamoinen ongelma, koska minun pitää kertoa sekä faktaa että fiktiota yhtäaikaa. Niinpä minä sitten kerroin että niin, näitä Astikaisia on täällä Kerimäellä, ja täällä Kerimäellä on tämä maailman suurin puukirkko ... ja mietin että mitähän minä sanoisin... Joo, puukirkko on, sanoivat kuulijat innoissaan. - No muistattekko, että täällä oli yksi Leminen suntiona aikanaan, joka oli näitä esi-isiä. Joku sanoi joo, kyllähän me muistetaan Leminen. Eivät he tietenkään muistaneet, koskei häntä ollutkaan (!), mutta eivät sitä voineet aavistaa. Sitten kerroin, että se Leminen oli suntiona, kun kirkon kellot olivat korjattavana. Joo joo ... olivat, sanoivat monet innoissaan ja itse arvasin, että kyllä tämä tästä

Jatkoin: silloiset kerimäkeläiset miettivät, miten se sanavalmis Leminen nyt kutsuu väkeä jumalanpalvelukseen, kun ei voi soittaa kirkonkelloja. Niinpä Leminen oli nousutapuliin ja huutanut: "Tulukee kirkkoon! Tulukee kirkkoon!" Tuntui siis esi-isä selviävän, hyvinhän tuo menee, mutta siinäpä oli vasikoita laiturumella ja sielläpäin vasikat huutavat takaisin, niinkuin kaikkialla maailmassa: "Eeentä myö! Entä myö!" Jolloin kansa räjähti nauramaan Lemiselle, että mitenkä se ukko nyt panee sanansa, kun tällälailla sai takaisin. Niin sitten Leminen huusi: "Mänkee helevettiin työ!" Juttu kel-

pasi, muuttui monen mielessä muistikuvaksi - kenties todeksi.

Ilmeisesti tämä tarinani sekä kertoi kuuli-joille myyttiä että tuntui todelta. Ainakin yleisö oli tyytyväinen. Tällaisen ongelman eteen joutuu journalisti, tarinan kertoja, kun häneltä ikäänkuin väkisin pakotetaan ulos viihdykettä ihmisten arkiseen tylsään elämään. Tehän tietysti viihdytte hyvin, kun teillä on tämä harrastus, te voitte uhrata kaikki aikanne sukututkimukseen, ei ikävystyminen teitä vaivaa.

Mutta koska minä olen ammatiltani tarinankertoja, joudun näinollen koko ajan miettimään tätä myyttien ja todellisuuden suhdetta. Ja tietysti se työ tulee ottaa vakavasti, äärimmäisen vakavasti - uskon ainakin niin.

Tehtäväni olisi pohtia nyt teidän kanssanne, minkälainen on myyttien ja todellisuuden ongelmakenttä. Voimme pohtia ongelmaa esimerkiksi 400-vuotta sitten olleista ajoista - joista emme tiedä tarpeeksi, joista meillä on vain hämäriä mielikuvia - tai sitten hyvin vahvoja myyttejä. Niin kuin nyt kohta neljäsataa vuotta sitten käydystä **nuijasodasta**. Meillähän on ilman muuta vahvat myytit ja mielikuvat, mitä todellakin tapahtui 400 vuotta sitten. Mutta kun minunlaiseni henkilö ryhtyy tekemään tästä aiheesta tarinasarjaa, ohjelmaa tai jotain viihdettä, niin minä joudun tämän ongelman eteen vähän vakavammin kuin sukututkija. Tein viisiosaisen sarjan kolme vuotta sitten tästä ajasta, uusitaan varmaan tänä vuonna, katso-kaapas.

Televisiossa työtään tekevän vastuu korostuu tavattomasti, meediahan käyttää suunnatonta valtaa nykyisin. Esimerkkinä tiedän monia tiedemiehiä, jotka ovat syystäkin katkeria siitä, kun me tv-julkut saamme ikäänkuin kaiken arvovallan. Yksi ainoa televisio-ohjelma painaa enemmän kuin muutama väitöskirja. Kun meillä television ohjelmantekijöillä on näin suuri valta, se myös korostaa vastuuta. Kun sitten pohdimme myyttien kysymystä, niin ilman muuta 400 vuotta sitten tapahtuneihin asioihin ne myytit sitoutuvat erittäin vahvasti. Ne sitoutuvat läheisimpiinkin asioihin.

Ajatellaanpa mitä tahansa suurmiestä. Vaikka tätä tuttua suurmiestä, Mannerheimia. On ilman muuta selvää, että me jou-

dumme hänenkin kohdallaan operoimaan jollakin myytillä, on se nyt millainen tahansa. Me tiedämme että hänen elämänsä oli niin monimutkainen, monivivahteinen, pitkä ja vaiheikas, että on turvallista edetä jonkun myytin varassa. Tämä koskee myös omaa normaalielämää. Kaikkia meitähän rasittaa myyttien olemassaolo, roolin olemassaolo, stigman olemassaolo. Tiedätte, että jos meillä on joku selvä ominaisuus, yksi ainoa piirre, niin sehän meidät leimaa.

Kun itse tutkin joitakin läheisiä sukuja niin huomasin leiman, stigman suuren merkityksen, stigmaksi kelpaavat vaikka housut. Eräs vaimoni esi-isä 1500-luvulla oli "Tomuhousu". No, tietenkin hän oli mylläri, sehän selvisi sitten myöhemmin. Mutta yksi ainoa sana luonnehti häntä, eikä mitään muuta jäänyt kuin tämä merkki. Sitten oli tämmöinen ongelma, kun eräs esi-isä oli "Isohousu". Viimein sain selville, että hänellä oli tyrä, joka pakotti hänen pitämään isoja housuja. Tällä tavalla yksi ainoa selvä piirre, vaikka housujen koko tai näkö saattaa leimata koko ihmisen sadoiksi vuosiksi. Yksi piirre ja sadoiksi vuosiksi.

Toki, 1500-luvultahan me tiedämme paljon totuuksiakin. Se johtuu myös siitä, että suomalaisen historiankirjoituksen läpimurto, semmoinen liikkeellelähtö oikeastaan oli Yrjö-Koskisen väitöskirja 'Nuijasota, sen syyt ja tapaukset', jota nyt on näihin päiviin asti on luettu, ja rakennettu sen päälle tosiasiota tai kumottu siinä esiintyneitä myyttejä. Yllättävää kyllä, niin tämä myyttien pohdiskelu jatkuu tästä teemasta vieläkin. 1500-luvulta on erittäin paljon lähteitä, jotka yleensä keskittyvät näihin 'suuriin herroihin'. Ne paikalla olijoista, jotka ovat lukeneet tämän Renvallin väitöskirjan 'Klaus Fleming und der Finische Adeln', ovat todenneet, että kun käsitellään eliittiä, johtajia, poliittista kärkipäätä, aatelisia ja hallitsijoita, niin sieltä löytyy jotakin aineistoa. Tällaisia kirjoja, asiakirjoja, dokumentteja.

Mutta tavallisen kansan kohdalla on myös sitten vain stereotypioita, usein vääriä kuvia, virheellisiä käsityksiä siitä miltä ihmiset näyttivät tai miten he toimivat.

Useimmathan joudumme, niinkuin tuossa todettiin, tyytymään esivanhempiemme koh-

Stigma(kreik.), pistos, merkki

Olaus Magnuksen 1500-luvun kirjassa 'Pohjoisten kansojen historia' italialaisten kuvittajien käsitys hiihtävistä metsästäjistä.

dalla yhteen ainoaan nimeen, johonkin pätkään tekstiä, tällaiseen veroluetteloon, että hänellä on ollut niin ja niin paljon viljaa kylvettyä. Herroista kun tulemme lähemmäs kansaa, meidän omia esivanhempiamme, niin sitä niukemmiksi tulevat lähteet ja sen varmemmin joudumme turvautumaan pelkkään myyttiseen ainekseen.

Siksi olemme sukututkimuksessa iloisia, jos löydämme jonkun vahvan elementin, johon turvautua. Jonkun tarpeeksi värikkään persoonan, suuren hahmon, josta on olemassa tarinoita, kirjoitettua ainesta, muistikuvia tai legendoja - myyttejä. Tämä on sukututkijalle aina suuren suuri riemastus. Jos vaikka tietäisimme, että olisimme suuren Jaakko Ilkan jälkeläisiä, niin tottakai juuri se leimaa meitä. Vaikka tiedämme, että esivanhempien määrä kasvaa julmetusti mentäessä sukupolvia taaksepäin, ja meillä olisi neljäsataa vuotta sitten ollut 10 tuhatta esivanhempaa, niin jonkinlainen vaisto meillä on, että juuri hänen geeninsä ovat periytyneet minuun. Toki periytyminen matemaattisesti hajoaa kahden potenssissa ja todennäköisesti meillä on vain muutama promille hänen geneistään. Mutta tietysti ne olisivat ne ratkaisevat geenit, eikö totta, viisaus, jalous, rohkeus... Ainakin meidän kohdallamme!

On myös turvallista tukeutua myytteihin. Koska esivanhempamme eivät puolustaudu, me pääsemme operoimasi heillä. Useimmat heistä eivät edes osanneet kirjoittaa. Jos he osasivat kirjoittaa tämän yhden ainoan puumerkin, niin siinä se sitten olikin. Tästä johtuen voimme turvallisesti operoida heidän kanssaan, he eivät puolustaudu. Siksiköhän sanotaan ohjeeksi että "kuolleista ei pahaa".

Siksi on pohdittu myös historiansuojavaltuutettu-ongelmaa. Se on jonkinlainen turvallisuuselementti. Sen takia yritämme löytää menneistä jonkun tyypillisen ja positiivisen piirteen.

Näyttäisi siltä, että tämä 1500-luvun ongelmakenttä näkyy olevan vakava vielä nytkin. Esimerkiksi kun selaamme Historiallista Aikakauskirjaa, sen sivuja viime vuodelta, niin täältä löydämme heti muutamia artikkeleita: 2/95 Kimmo Katajala pohtii oliko talonpoika rivo sälli? Jukka Sariala pohtii heti seuraavassa että minkälainen oli Renvallin ja 1500-luvun ihmisen affektijärjestelmä. Eli hyvin paljon tätä teemaa on pohdittu, ja tämä teema on tieteellisen analyysin alla koko ajan. Kaikki voivat palauttaa mieleensä näitä teemoja, lukemalla näitä 1500-lukua koskevia väitöskirjoja ja yhä edelleen painettavia kirjoituksia. Jos tämä olisi tieteellinen esitelmä, niin tietenkin siteeraisin niitä tässä ja muita lisäksi. Mutta lukekaapa näitä itse.

Sensijaan kun itse työskentelen tällä tajunnantäyttöteollisuudessa, niin minun ongelmakenttäni on tietenkin toisenlainen, koska minun pitää luoda ihmisille mielikuvia, jotka operoivat aivan toisella alueella. Esimerkiksi televisio-ohjelmissa täytyy ratkaista puvustukseen, ihmisten ulkonäköön, vaatetukseen, hevosiin, varustuksiin, asumuksiin ja sen sellaisiin liittyviä ongelmia, joista meillä ei ole sillä lailla kirjoitettua varmaa tietoa kuin esimerkiksi meillä voisi olla jonkun henkilön verotuksesta tai Klaus Flemingin poliittisista aikeista.

Tällaisiin myytteihin liittyy ilman muuta vahvoja mielikuvia. Jos henkilön päässä on tämä kypärä, niin heti mieleemme tulee sotilas, uljas mies, kovis, hän on valmis tekemään urotöitä tai häneen liittyy miehisyyttä ja väkivaltaa. Mutta jos päässä onkin tämä myssy, niin heti tulee mummomainen vaikutelma, tai joku sellainen leppoisa humanisti tai jotain muuta vastaavaa. Näin vähillä elementeillä yleensä luomme mielikuvaa jostakin henkilöstä. Aivan vääriä. Myssy on näet totta, mummoa ei sen alla suinkaan ollut.

Katsotaanpa nyt tätä Jaakko Ilkka-ongelmakenttää vahvimman myytin valossa mikä on olemassa. Se on se runo jolla jo kansakoulun

henkisissä kilpailussa pärjäsin hyvin. Neljäs palkinto tuli.

»Viel' elää Ilkan työt
kenties kauankin kansan suussa.
Hän eli niinkuin Suomen mies
ja kuoli - hirsipuussa.»

Vakaa, vahva, kaikkien tuntema myytti. Kun minä teen televisio-ohjelmaa tästä ongelmakentästä, niin joudun operoimaan tämän myytin kanssa, joko sitä tukien tai joutumalla vastakohtaan sen kanssa. Yksi keino on ruveta työskentelemään myyttiä purkaen. Tiedätte varmaan, miten ongelmalliseksi tämä menee Jaakko Ilkankin kohdalla.

»Ol' Ilkka talonpoika vaan,
siis suur' ei suvultansa.»

Jos me nyt kirjoittaisimme tämän runon nykyisillä tiedoilla, me joutuisimme miettimään miten se nyt menisikään... vaikkapa:

Ol' Ilkka kauppias
ja tavaralle hinnan ties'
hän toisenlainen oli
kuin joku kunnon mies.

Miltä se nyt kuulosti? Tai kun Ilkka kumminkin oli myös sotilas:

Kun Ilkka sotaa käy
maassa Inkerin,
hän kohtaa monen naisen
ja hameen nostaa ... nai sen.

Huomaatte, että minun runoni ei läheskään nouse Kaarlo Kramsun tasolle. Mutta huomaatte, miten niukoilla elementeillä tätä Ilkka-myyttiä on aikaansaatu ja miten runo on vahvempi kuin dokumentit, jos niitä vaikka olisikin. Sittenhän se seuraava lause on aivan runoa:

»Mut' jaloin poika
Suomenmaan
hän oli aikanansa»

Tämähän se nyt on ongelmallista. Mitä oikeutta meillä olisi antaa kenellekään esisällemme minkäänlaista tällaista myyttistä mainesanaa? Tietenkin sen oikeuden sanelee **hyöty**.

Ihmistä, useimmiten meitä kaikkia, vie eteenpäin **hyödyn tarkoitus**. Myöskin tarinankertojaa elähdyttää jollain lailla viime kädessä oma hyöty. Muistakaapa vaikka Sinuhe egyptiläisen ensimmäistä lukua. Kirjallisuutemme suuri mestari Mika Waltari kirjoittaa näin: »Minä, Sinuhe, Semnutin ja hänen vaimonsa Kipan poika, kirjoitan tämän. En ylistääkseni Kemin maan jumalia, sillä jumaliin olen kyllästynyt En ylistääkseni faraoita, sillä heidän tekoihinsa olen kyllästynyt. Vaan itseni tähden minä tämän kirjoitan.»

Hyvä kertoja, hyvä sukututkijakin todella myöntää työskentelevänsä itsensä tähden. Näin ollen, myöntämällä tämän teemme reiluksi sen sille, mitä myyttejä otamme menneisyydestä esiin tai unohtamme. Tästä lähin: aloitatte sukututkimuksen reilusti sanoilla: "Saadakseni kunniaa ja mainetta itselleni ja jälkeläisilleni käsittelen suvusta vain seuraavia elementtejä.... "

No, meillähän on kaikilla myös reunaehdot elämässämme. Kun minä teen televisio-ohjelmia, minulla on reunaehtona se, että on niin ja niin monta viikkoa aikaa, koska se tulee ulos määräpäivänä. Suurin reunaehto, teemme me mitä tahansa työtä, on tietenkin **aika**.

Aika on ongelmallista tässä myytti-kysymyksessäkin. Kun me tunkeudumme yhä syvemmälle ja syvemmälle totuuteen, niin siinä menee sitä aikaa. Näin ollen meidän täytyy jossakin vaiheessa pysäyttää työ ja tarttua niihin elementteihin jotka ovat siihen asti löytyneet. Siinähän tämä myytti on käyttökelpoinen. Usein voimme sen avulla päästä eteenpäin vauhdikkaasti eikä meidän tarvitse penkoa aineistoa loputtomiin, koska siihen ei aika riitä kuitenkaan. Senvuoksi antakaamme itsellemme myös anteeksi se, että emme pääse ihan totuuden pohjiin asti, vaan jossakin kohdissa myytti meitä auttaa.

Myöskin usein tarinankertojan kannattaa ottaa huomioon **yleisön odotukset**. Yleisö on jo saattanut asettaa valmiiksi joitakin mielikuvia tarinalle. Kaikessa sukututkimuksessa, tarinankerronnassa, missä tahansa pätee se ohje, että sen pitää olla kuin morsiuspuku, siinä pitää olla jotain vanhaa, jotain uutta, pikkuisen sinistä, jotain lainattua. Eli aina pitää olla mukana tietty määrä turvallisia ja

tuttuja ja sellaisia elementtejä jotka kaikki hyväksyvät. Vanhoja elementtejä. Tämänhän toki tiedätte kirjoittaessanne tarinoita, joita uskotte joidenkin muidenkin lukevan. Siinä pitää olla edes jotakin, josta lukija saa kiinni Kun tekee kolmellesadalletuhannelle ihmiselle tarinaa, niin silloin on hyvä pitää tavatoman paljon mukana vanhoja myyttisiä elementtejä, jotta pääsee edes jonkinverran eteenpäin.

Kuinka paljon näitä myyttejä pitää pyrkiä rikkomaan? Kuinka paljon pitää antaa oikeata mielikuvaa? Kyllä esimerkiksi 1500-luvun kohdalla ja esimerkiksi Jaakko Ilkka-tapauksessa on todellakin välttämättömän tärkeää murskata sitä myyttiä että kyseessä on vain talonpoika, onhan kyseessä kenties ollut erittäin taitava diplomaatti - poliitikko - kauppias - sotamies - oman edun tavoittelija, jotakin muuta kuin kirkasotsainen sankari. Siinä joudumme ristiriitaan ihmisten odotusten kanssa, heti muutama satatuhatta vihaista sanoo, että ei pidä paikkaansa yhtään! Sen takia tarinankertoja ei ole missään mielessä rinnastettava sukututkijaan. Esimerkiksi te sukututkijoina joudutte aina tapaamaan suvun muita jäseniä. Te joudutte koko ajan vuorovaikutukseen. Teidän täytyy ottaa ikäänkuin heidän hyväksyntänsä huomioon. Sensijaan tarinankertojana, niinkuin minä, on vapaampi operoimaan. Minä en koskaan tapaa ketään ihmisiä. Minä istun yksikseni kotona ja teen niitä juttujani. Kamera on ihmisten ja minun välillä. En minä haluakaan tavata heitä, en haluakaan kovin väittelyyn tai keskusteluun, koska se usein tukahduttaisi minun työni. Sen takia useat taiteilijat ja kirjailijat ovat hyvin yksinäisiä, kyynisiä ja katkeria ja istuvat siellä kämpässään ja mököttävät tai suojautuvat sitten jonkun muun murin taakse. Tämä ehkä erottaa tajunnantäyttöteollisuuden henkilöt sukututkijoista, joiden täytyy koko ajan elää hyvässä, sopuisassa ja monipuolisessa kehittävässä vuorovaikutuksessa. Mutta sensijaan meikäläinen on vapaampi - vapaus korostaa vastuuta tietenkin aika paljon.

Kun yritämme tavoittaa totuutta noista vanhoista ajoista, niin mietitäämpä vielä yhtä ongelmaa. Usein tietomme rajoittuvat hyvin vähään. Meillä on vain muutama merkintä tai tiedonsirpale olemassa esimerkiksi 1500-luvulta. Ennenkaikkea meiltä ja meidän

lukijoiltamme ja yleisöltämme puuttuu **talo-udellisten reunaehtojen** tuntemus. Sanoisin, että se on aikamme suurempia ongelmia muutenkin, "kettutyttöjä" ei tästä ihan suotta syytetä.

Talous ja sen reunaehdot ovat usein lukijalle tuntemattomia, niihin ei päästä käsiksi ja niitä pitäisi tavalla tai toisella silti tuoda esiin. Sen takia, kun mietimme 1500-luvun elämää ja yritämme luoda sieltä todellisuutta, tarjota sitä yleisölle, niin jollakin epätoivoisella keinolla pitäisi kertoa, että talonpoika todellakin kylvää neljä tynnyriä viljaa ja hän saa kaksikymmentä tynnyriä satoa. Kun siitä menee veroa neljä, ja hän itse syö kymmenen, hänellä on pakko olla neljä tynnyriä kylvöön seuraavaksi vuodeksi. Kaksi jää. Sitten vasta pitää ajatella lisäarvoa, kehitystä, vuorovaikutusta ja sen semmoista. Tällaisten seikkojen esiintuominen sukututkimuksessa, tajunnantäyttöteollisuudessa, myyttien ja todellisuuden murtamisessa ja kertomisessa on vaikeata. Sen vuoksi elämysteollisuus turvautuu usein keinoihin jotka eivät ole älyllisiä, joissa ei ole informaatiota. Honore Balzac, kuuluisa ja menestynyt kirjailija toteaa reseptin:

"Miehille jännitystä, naisille romantiikkaa, joillekin voit yrittää tarjota ajatuksia"

Elämysteollisuus on tuomittu tähän viihdyttämisen rooliin, jossa äly ei suinkaan vietä riemuvoittoaan.

Kun mietimme yleensä myyttien ja todellisuuden suhdetta, niin vaikka lähemmäksi tulemme nykypäivää, ongelmalliseksi tämä saattaa käydä. Tällä hetkellä työskentelen sellaisen projektin parissa, joka sisältää 50 tv-ohjelmaa itsenäisyytemme alkuaikojen ongelmakentistä. Se kertoo Mannerheimista, tsaari Nikolai II:sta, Leninistä, O.V.Kuusisesta, Paasikivestä jne. Annoin sille itseäni varten työnimen »Kolme kumousta, veijareita ja leijona», ja vasta nyt, tämän yleisön edessä huomaankin, ettei nimi olekaan yhtään viihteellinen, koska näkyjään kaikilla noilla voimakentillä, noilla ihmisillä on vahvasti myyttisiä aineksia. Kysymys on valinnasta. Samoin kuin sukututkimuksessa, ajankäytössä, elämässä, niin tämmöisessäkin ongelma on se, mitä me **valitsemme**. Juuri nyt huomaa, että julkisuus haluaisi näyttävyyttä, dramatiikkaa. Tarina menee paremmin kaupaksi, jos siinä on sellaisia element-

tejä, kuin että Mannerheimilla oli semmoinen ja semmoinen rakkauselämä tai hän toimi siitä ja siitä syystä. Tai että Nikolai II:n rakastajatar oli Ksesinskaja, jonka palatsiin Lenin asettui sinä ja sinä päivänä rakasteltuaan ensin Inessa Annadin kanssa ja saatuaan syfiliksen ja sen semmoista. Kuusisella oli monia naisia ja juuri siksi hän pyrki eroon verkostaan ja ajautui kumouksentekijäksi v. 1917. Paasikivestä ei heti löydy vastaavaa, mutta kiilto silmissänne viittaa siihen, että sellaista kaipaisitte.

Huomaatteko miten julkisuus rupeaa kaipaamaan elementtejä, jotka kumma kyllä saattavat sitä paitsi olla tosiakin. Ne saattavat olla vahvempia ja historian kulkuun suu-remmin vaikuttavia asioita kuin se mitä herroista yleensä sanotaan. Aionkin antaa tarinasarjalle uuden nimen tämän tapaamisemme jälkeen, innostun tästä nyt itsekin kuten tekin.

Entä sitten, kun työskentelemme oman sukumme, tai meille läheisten ihmisten parissa. Voimmeko silloin käsitellä tällaisia asioita sillä rohkeudella, joka tieteeseen ilman muuta kuuluisi. Olemmeko me oman sukumme kohdalla joidenkin vain myyttien vankeja? Itseäni ilahdutti esimerkiksi analyysejä 1500-luvulta tehdessäni ja nuijasotaa pohtiessani se, että löytyi edes yksi aito dokumentti, todellinen asiakirja, joka paljasti suvun myytin takaa todellisuutta enemmän kun uskummekaan. Tämä on sellainen onnellinen sattuma, tunnette sen joskus arkistossa ollessanne, että "nyt sain jumalaa polvesta kiinni".

On aivan todellakin sattuma, että tässä Gotlundin kopiokirjassa löytyy vaimoni esivanhempia 1500-luvulta mm. seuraavan kirjeen muodossa. Tässä Hollolan Ylisen Kihlakunnan vouti Anders Torstinpoika kirjoittaa sisarensa pojalle. Katkelma siitä suomennettuna kuulostaa suurin piirtein seuraavalta: »Jos minulla olisi ollut vain satakin miestä enemmän, niin olisin yrittänyt voittaa.» Hyvä Antti! Hänhän oli varmaan sitten tämä Antti, joka juuri oli tappamassa Nyystölässä 400 nuijamiestä. Juuri tällaiset pienet yksityiskohdat paljastavat paljon. Harvoin löytää dokumentin, joka paljastaa totuutta myyttien takaa enemmän kuin yksi tällainen lause. Lause joka kertoo suomalaisista paljon oleellista; **"jos vain**

olisi ollut silloin asiat sillälaila! Sillä tällaisia jos-miehiä me kaikki usein olemme. Joku voi nyt sanoa; älkää takertuko yhteen lauseeseen, hankkikaa kokonaisuus esille. Juuri silloin jounalisti, tarinankertoja, niinkuin minä sanoo, että; ei ole aikaa, juttu tulee ulos huomenna! Sehän se on lopulta teidäinkin ongelmanne. Tutkimus pitäisi saada joskus valmiiksi. Siksi tarvitaan onnea, ja sehän tulee vain tekemällä työtä.

Napoleonkin valitessaan kenraaleita kysyi kyseisestä henkilöstä; »Onko hänellä onnea?» Onni seuraa niitä, jotka istuvat arkistoissa kaiket päivät ja penkovat aineistoa. Juuri silloin voimme uskoa löytävämme jotakin myyttien ja todellisuuksien suhteesta Ja tietenkin vain pienen vilahduksen, lausekin riittää, totta tai ei - vaistollekin on annettava sijaa.

Vielä voitaisiin kysyä, voidaanko näille vanhoille asioille, myyteille, nauraa? Itse nauran niille joskus aivan kippurassa. Monestihan ne ovat olleet hyvinkin vakavia asioita, mutta muuttuneet aikojen saatossa huvittaviksi. Koska asia voi olla hyvinkin arkaluontoinen, olen omissa tarinoissani ratkaissut asian niin, että asetun ensin **itse** naurettavaksi, ja sitten minun kauttani asioille voidaan nauraa. Jos kuulijan suu auke-nee, niin ehkä aivoonkin joku kanava saadaan, viesti menee eteenpäin..

Ihmiskohtalothan ovat kaukaa katsoen naurettavia ja traagisiakin. Yhden säikeistön tästä Jaakko Ilkka-runosta huomaan neljäkymmentä vuotta muistaneeni väärin. Eilen kun runon neljäkymmenen vuoden jälkeen luin, säe oli seuraava:

»Tuo teot suuret kunniaa:
tok viedä voivat muuhun.»

Luulin itse sen säkeen kuuluvaksi näin:
Tok' teot miestä suuremmat,
ne viedä voivat muuhun

Ja näinhän tuo runo olisikin parempi! Mies voi joutua tekemään itseään suurempia tekoja ja niistäkin hänen täytyy selviytyä. Jos siinä sitten on apua myytistä, omasta tai toisen, niin annettakoon se anteeksi. Myytit ja todellisuus eivät ole toisilleen vihollisia, elämämme ei ole vain dokumentti, se on sankarilaulu! □